

Роман Новак,

здобувач вищої освіти

факультету міжнародної торгівлі та права,

Державний торговельно-економічний університет

Наталія Шуст,

професор, доктор соціологічних наук,

професор кафедри філософії соціології та політології,

Державний торговельно-економічний університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ

Штучний інтелект (ШІ) стає невід'ємною частиною сучасного суспільства, проникаючи в усі сфери життя – від економіки та освіти [5, с.289] до культури і побуту. Його вплив на соціальні процеси викликає все більше зацікавлення у науковців, зокрема в соціології, яка досліджує, як технологічні зміни впливають на взаємодію між людьми, формування суспільних норм, соціальну мобільність та ідентичність [4,с.257]. Якщо ще кілька десятиліть тому ШІ сприймався як елемент наукової фантастики, то сьогодні він виконує складні аналітичні завдання, генерує творчий контент, автоматизує роботу і навіть формує соціальні взаємини між людьми через алгоритми рекомендацій і чат-боти. Це ставить перед соціологією нові виклики: як саме суспільство сприймає ШІ, наскільки воно готове до його інтеграції у різні сфери життя, які страхи та очікування існують у громадськості щодо його подальшого розвитку.

Одним із ключових питань соціологічного аналізу є вплив штучного інтелекту на соціалізацію, комунікацію та трудові відносини. Технології автоматизації та алгоритмічного аналізу

дедалі більше замінюють людську працю, що викликає побоювання щодо можливих масштабних змін на ринку зайнятості. Водночас цифрові асистенти та системи на основі ШІ спрощують робочі процеси, підвищують ефективність прийняття рішень і навіть формують нові професії. Соціологи аналізують, як це позначається на соціальній структурі, рівні довіри до технологій і готовності суспільства адаптуватися до нових умов. Особливо цікавим є питання про роль ШІ у медіапросторі та формуванні громадської думки: алгоритми соціальних мереж впливають на те, яку інформацію отримують користувачі, що може як сприяти інформованості, так і посилювати інформаційні «бульбашки». Ще одним важливим аспектом є питання соціальної довіри до штучного інтелекту. Незважаючи на те, що технології ШІ демонструють значні успіхи у різних сферах, суспільство часто ставиться до них з обережністю. Це пов'язано з етичними дилемами, зокрема з проблемами конфіденційності, автоматизованого прийняття рішень та можливої дискримінації у процесах, керованих алгоритмами. Крім того, важливим фактором є страх перед втратою контролю над технологіями або їх використанням у недоброчесних цілях. Соціологічне вивчення цих питань допомагає виявити основні тенденції та суспільні настрої, що можуть визначити майбутній напрямок розвитку ШІ та його регулювання на рівні державних і міжнародних інституцій.

Дослідження ставлення суспільства до штучного інтелекту також включає аналіз міжгенераційних та культурних відмінностей. Молодь, яка виросла в цифровому середовищі, значно легше адаптується до використання ШІ, так і до соціальних мереж [6,с.360] у повсякденному житті, тоді як старші покоління можуть виявляти більшу скептичність і потребують додаткового роз'яснення щодо

можливостей і обмежень технологій. Крім того, існують значні відмінності в сприйнятті ШІ між країнами з різним рівнем економічного розвитку: у високотехнологічних суспільствах штучний інтелект сприймається як необхідний інструмент прогресу, тоді як у менш розвинених країнах він може викликати побоювання щодо можливого посилення нерівності та втрати робочих місць.

Таким чином, штучний інтелект стає не лише технологічним, а й соціальним явищем [7, с. 260], яке суттєво трансформує суспільство. Його соціологічне вивчення дозволяє зрозуміти, як змінюється поведінка людей під його впливом, які ризики та можливості він створює, а також які механізми можуть допомогти у формуванні відповідальної та етичної інтеграції ШІ у суспільне життя. Подальший розвиток цієї теми має ключове значення для того, щоб зрозуміти, як зробити штучний інтелект корисним для всіх верств населення та мінімізувати можливі негативні наслідки його використання.

Аналіз опитування щодо сприйняття штучного інтелекту. У рамках власного соціологічного дослідження на базі Державного торговельно-економічного університету було проведено опитування серед 23 респондентів, що дозволило виявити тенденції у сприйнятті штучного інтелекту сучасними студентами. Аналіз результатів показує широкий спектр ставлень до ШІ, що коливаються від ентузіазму та оптимізму до настороженості та побоювань щодо його подальшого розвитку. Одним із ключових аспектів дослідження стало питання рівня обізнаності про ШІ. Дослідження показало, що лише 30,4% респондентів вважають себе добре обізнаними у цій темі, тоді як 34,8% мають лише поверхневі знання, а 26,1% лише чули про ШІ, але не мають детального

уявлення про нього. Це свідчить про необхідність підвищення рівня освіченості населення щодо технологій штучного інтелекту, особливо у контексті їх активного впровадження у різні сфери життя.

Аналіз емоційного ставлення до ШІ продемонстрував, що найбільш поширеним почуттям є цікавість (52,2%), тоді як 21,7% респондентів відчувають оптимізм, а 17,4% – страх. Це може свідчити про неоднозначність суспільного ставлення до технологій, які мають як потенційні переваги, так і ризики. Крім того, 8,7% респондентів висловили настороженість, що може бути пов'язано з відсутністю повного розуміння принципів роботи ШІ та його можливих наслідків для суспільства. Щодо питання загрози, яку може становити ШІ, 43,5% респондентів вважають, що загроза є, але її часто перебільшують. Водночас 26,1% вважають ШІ серйозною проблемою, а лише 13% упевнені, що технологія приносить більше користі, ніж шкоди. Це вказує на наявність суспільних побоювань щодо можливих ризиків, пов'язаних з автоматизацією, безпекою даних та потенційним впливом ШІ на ринок праці. Щодо довіри до рішень, ухвалених ШІ, 60,9% респондентів зазначили, що довіряють таким рішенням лише частково, що може вказувати на необхідність підвищення прозорості алгоритмів та вдосконалення їх точності. Лише 13% повністю довіряють рішенням, прийнятим ШІ, тоді як 26,1% респондентів ставляться до них скептично.

Окремо було досліджено питання законодавчих обмежень щодо використання ШІ. Більшість респондентів (52,2%) вважають, що контроль має здійснюватися лише в певних сферах, а 21,7% висловили думку, що необхідний суворий нагляд. Це підтверджує актуальність дискусій щодо етичних та правових норм у розвитку ШІ. Респонденти також оцінили потенційний вплив ШІ на ринок

праці. 47,8% вважають, що багато професій можуть зникнути через автоматизацію, тоді як 43,5% вірять, що натомість з'являться нові робочі місця. Це підтверджує необхідність адаптації ринку праці до нових реалій та розробки програм перекваліфікації для робітників, які можуть постраждати від автоматизації. Щодо сфер, у яких ШІ має найбільший вплив, 69,6% опитаних виділили освіту, а 65,2% – соціальні мережі та комунікації. Це свідчить про значну роль технологій у формуванні сучасного інформаційного середовища та освітніх процесів. Менш значущими сферами впливу респонденти назвали економіку та бізнес (30,4%), охорону здоров'я (21,7%) та військову справу (8,7%). Також респонденти визначили основні загрози, які вони пов'язують із розвитком ШІ. Найбільше занепокоєння викликає втрата контролю над ШІ (52,2%), що свідчить про важливість створення механізмів безпечного розвитку технологій. Втрата робочих місць та проблеми з приватністю і безпекою турбують по 21,7% опитаних, а 4,3% висловили занепокоєння щодо військового використання ШІ. Нарешті, питання відповідальності за дії ШІ розділило думки респондентів: 65,2% вважають, що відповідальність мають нести розробники, 21,7% покладають її на державу, а 13% – на кінцевих користувачів. Це підкреслює необхідність чіткого законодавчого врегулювання відповідальності у сфері ШІ.

Загалом, результати опитування демонструють, що суспільство усвідомлює важливість штучного інтелекту, проте має змішані почуття щодо його впливу. Існує значна зацікавленість та оптимізм, але водночас і побоювання, пов'язані з етичними та соціально-економічними аспектами. Ці результати підкреслюють важливість подальшого вивчення соціального впливу ШІ та розробки механізмів його безпечного впровадження у суспільне життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вплив штучного інтелекту на суспільство: етичні, соціальні й економічні наслідки впровадження.

URL:<https://fakultet.site/2023/10/vplyv-shtuchoho-intelektu-na-suspilstvo-etychni-sotsialni-i-ekonomichni-naslidky-vprovadzhennia/>

2. Шуст Н., Лабунець Д. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА. Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє [Електронний ресурс] : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 квіт. 2025 р.) /відп. ред. А. Кравченко. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2025. – 365 с. – Укр. та інозем. мовами. С. 257-261.

URL:<https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a5bb35f7-e0ee-4c83-9878-05b55f2391b1/content>

3. Шуст Н., ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА. Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє [Електронний ресурс] : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 квіт. 2025 р.) /відп. ред. А. Кравченко. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2025. 365 с. Укр. та інозем. мовами. С. 289-292.

URL:<https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a5bb35f7-e0ee-4c83-9878-05b55f2391b1/content>

4. Шуст Н., Акатова А. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА. Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє [Електронний ресурс] : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 квіт. 2025 р.) /відп. ред. А. Кравченко. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2025. – 365 с. – Укр. та інозем. мовами. С. 360-364.

URL:<https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a5bb35f7-e0ee-4c83-9878-05b55f2391b1/content>

5. Shust N., Smorodina A. Open education resources as sociocultural paradigm and their regulation from the point of view of Ukrainian copyright law. Jurisprudence in the modern information space: Collective monograph. Accent Graphics Communications & Publishing. 2019. P. 248-264. [URL: http://doi.org/10.33531/monograph.2019.1](http://doi.org/10.33531/monograph.2019.1)